

Goran Marković
DOKTOR D.

prevedel Dušan Čater

»On, sem rekel – ker nisem bil sposoben reči: jaz.«

Robert Louis Stevenson
Doktor Jekyll in gospod Hyde

V roke ministru za zunanje zadeve

Spoštovani,

ker bi se rad otresel vsakršne odgovornosti glede tega, kaj se zdaj dogaja z gospodom K., čutim močno potrebo, da vam predstavim dejstva v zvezi s tem primerom. Z ozirom na to, da sem se z gospodom osebno ukvarjal vse od njegovega prihoda v Beograd pa do včeraj, ko se je stvar na nek način zaključila, lahko rečem, da gre za informacije iz prve roke. Pričakujem, da bo Komisija za notranji nadzor kot vedno, ko pride do takšnih zadev, naredila podrobno analizo stanja ter da bo prišlo do različnih razlag tistega, kar je kdo od nas počel in česa se je lotil, in da bo, odvisno od sklepa, prišlo do prerazporeditve dolžnosti znotraj Službe. Ker sem neposredno podrejen Vam in ker so takšna poročila večkrat predmet raznih interpretacij in manipulacij, se mi zdi nujno, da podam svoje videnje, ali bolje, celotno resnico o primeru, o katerem je govora.

Gospoda K. nam je predal polkovnik Stanić, ki je bil med celotno vojno v navezi z njim, nekajkrat pa je bil tudi na samem bojnem polju. Osmega novembra 1996 je šel osebno ponj in ga še istega dne spravil čez mejo ter ga ob 16.15 predal vodstvu Službe. S tem se je Stanićeva zelo delikatna in nevarna misija končala, zadeva pa je prišla v našo, tako rekoč v mojo pristojnost. Kaže pa, da se Stanić še vedno ukvarja s tem primerom, toda na povsem drugačen, zelo zanimiv način. Ampak za to so pristojni drugi, ne jaz.

Nekaj dni pred prihodom K.-ja sem po odločitvi šefa dobil status častnika za zvezo in bil zadolžen za K.-jeve namestitve, skrb in varnost. Skratka, bil sem imenovan, da bdim nad njim. Z drugimi besedami: da prevzamem vsakršno odgovornost, če gre kaj po zlu. Kot se bo pokazalo, so me poslali po kostanj v žerjavico, ampak jaz, odkar sem v Službi, nisem nikoli zavrnil naloge. Tako je bilo tudi tokrat.

Do tedaj sem vedel – in tega ni bilo veliko – le to, da se je K. od trenutka, ko je bilo podpisano premirje in je bila za njim razpisana mednarodna tiralica, skrival v neki votlini v vzhodnem delu teritorija, ki še ni bilo pod mednarodno jurisdikcijo. Za varnost je skrbela njihova služba, ampak glede na to, da se je situacija na terenu slabšala iz dneva v dan in da je obstajala objektivna nevarnost, da bodo K.-ja ujeli, je bila sprejeta odločitev, da ga preselimo na naše ozemlje.

Zaradi objektivne nevarnosti, da bo dogodek prišel na dan, je bila ta odločitev strogo varovana skrivnost, tako da niti sam K. ni vedel zanjo vse do trenutka, ko se je polkovnik Stanić pojavil v njegovi votlini in mu dal vsega pol ure, da se pripravi za pot. K. se je ob tej priložnosti spet poslužil svoje pregovorne arogance in se pritoževal nad dejstvom, da se ni nihče »posvetoval z njim o njegovi usodi«, ampak Stanić, izkušeni operativec, ki je s K.-jem šel že večkrat skozi podobne situacije, ni temu namenil nobene pozornosti. Še več. Vzel mu je vse osebne stvari, vključno z revolverjem in dokumenti, na podlagi katerih bi ga lahko identificirali. Vseeno pa je K.-ju za ceno fizičnega obračuna

uspelo zadržati nekakšno beležnico z lastnimi zapiski. Na naše ozemlje sta se prebila po gozdnih poteh, da ju po možnosti ne bi odkrili iz zraka.

Na meji je bilo vse pripravljeno. K. ni niti stopil iz avta, naš mejni policist pa se je že vnaprej dogovoril z njihovim. Poleg tega je bila še huda nevihta, zato se ni nihče ukvarjal s Staničevim sopotnikom. Takoj ko sta prečkala mejo, se je vreme spremenilo in posijalo je sonce, kar je povečalo nevarnost, da bi kdo opazil K.-ja. Zaradi tega je moral ves čas ležati na zadnjem sedežu, pokrit z odejo, kar je spet izzvalo plaz negodovanja. Ampak, kot rečeno, Stanič je bil že vajen njegovega obnašanja in se sploh ni oziral na psovke, ki so prihajale z zadnjega sedeža.

Kakorkoli že, ko sta prišla pred našo upravo, ga je Stanič prisilil, da si je glavo pokrill s plaščem, tako da smo prepričani, da nihče od zainteresiranih tujih služb ni mogel opaziti njegovega prehoda na našo stran.

Kot sem že omenil, sem bil že prej imenovan za častnika za zvezo in sem prvi, ki se je z njim službeno pogovoril. Prilagam celoten dosje, ki vsebuje prepise najinih pogovorov, poročila kurirja in varnostne službe, posnetke nadzorne kamere v njegovem stanovanju, zapisnike s kolegijev, ki so obravnavali K.-jev primer, prestrežene telefonske pogovore in druge relevantne dokumente. V prilogi je tudi pismo, ki sem ga poslal predsedniku republike neposredno po sestopu njegovega predhodnika z oblasti, dne 5. oktobra 2000, na katero pa nikoli nisem prejel odgovora. Prav

tako prilagam pismo, ki sem ga nekaj dni pozneje napisal predsedniku vlade.

V upanju, da si boste vzeli čas in si vse pogledali ter na ta način dobili natančen vpogled v primer, Vas prijazno pozdravljam.

Polkovnik Ljubomir Lazić
V Beogradu, 22. julija 2008

*Prepis pogovora med K.-jem in častnikom za
zvezo L. L., opravljenega 8. novembra 1996
med 16.50 in 17.30*

ČASTNIK: Sedite.

K.: Ali veste, kdo sem?

...

K.: Pa kaj je potem to?

ČASTNIK: Ne vem, na kaj ciljate.

K.: Sem predsednik suverene države in si ne zaslužim
takšne obravnave. Stanić se obnaša do mene kot
do kakega ... še sam ne vem, koga. Nihče mi ni-
česar ne pove, nihče me nič ne vpraša.

$\frac{12}{13}$

...

K.: Sem mislil, da prihajam k prijateljem, k svojim bra-
tom, ne pa k tujcem. Tujci so gnoj! Navaden drek!
Tudi Angleži so navadno sranje, ampak so vsaj na-
čelni. Francija se boji Nemčije in se stalno kurba.
Ampak oni! Oni so najhujši! Me sploh ne čudi.
Kdo so ti Američani? Potomci kurb in lopovov!
Evropski izmečki, tisto, kar je civilizacija zavrgla
kot nekaj škodljivega, gnilega. Take gene so nasle-
dili. Tega se ne da izbrisat, tega se ne da pozdravit.

...

K.: Oni ne razumejo, kakšen narod smo mi. Počasi se vžgemo, ampak dolgo gorimo! Kot je rekel Zoran Drašković: »Mi smo nor narod!« Jaz to še kako dobro vem, sem delal na psihiatriji. Zrušili smo avstro-ogrsko monarhijo, zaradi nas je Hitler predstavil napad na Sovjetsko zvezo. Pa bomo menda kos tudi tej novokomponirani bandi posrancev!

...

K.: Idiot sem, da sem sploh sedel z njim za mizo, da sem se šel pregovarjat. S tem malim prevarantom, ki mi je obljubljal trdnjave in gradove, sem izgubil dragoceni čas. Moral bi vedeti, da me bo nategnil. Takšni so ti Američani – nemoralni! Sposobni so lagati, ogoljufati vsakega, ki ni njihov. Videl sem, kako me je gledal s tistimi svojimi vodenimi, praznimi očmi. Opazil sem ta pogled, čeprav je nosil očala. Takoj bi moral vstati in iti, ne pa da sem se pregovarjal z njim. »V kolikor se umaknete iz političnega življenja, vam zagotavljamo varnost.« Zagotavljaš ti meni moj ... Oprostite.

ČASTNIK: Nič hudega.

K.: Mislijo, da bodo s tem, ko so ponudili nagrado za mojo glavo, kaj dosegli. Milijon dolarjev, kako oholo se to sliši!

ČASTNIK: Pet.

K.: Kaj pet?

ČASTNIK: Povišali so na pet milijonov dolarjev.

K.: Pa kaj! Ne vedo, da obstajajo stvari, ki jih naš človek ne bi prodal niti za milijardo njihovih jebenih dolarjev! Oprostite, malo sem ...

ČASTNIK: V redu je. Utrujeni ste od poti.

K.: Pa še ta obtožnica ... Vse sami konstrukti in laži. Si kar predstavljam pravico na tistem njihovem sodišču. Tisti, ki te toži, ti tudi sodi ...

ČASTNIK: Preidimo k stvari ... Nastanitev. Imamo neko dokaj nevpadljivo, štirideset kvadratov veliko stanovanje.

K.: V stolpnici?

ČASTNIK: Ja. Tako je najbolje. Najprej vas bodo iskali po vilah ali kakšnih vikendicah v okolici. Zdi se nam, da je najmanj vpadljivo, če se skrijete v množici ljudi. Seveda pod pogojem, da se ne pojavljate v stavbi ali njeni okolici.

$\frac{14}{15}$

K.: Kaj to pomeni? Da nikamor ne smem? Da štiriindvajset ur na dan čemim v stanovanju?

ČASTNIK: Tako nekako.

K.: Pa to je še huje od zapora! Sploh ne pride v poštev!

...

K.: A niti v trgovino ne morem?

ČASTNIK: Kurir vam bo vsak dan prinesel hrano in tisto, kar potrebujete: časopise, cigarete in podobno. Telefona ne boste imeli. Sploh pa ne mobilnega. Z nikomer se ne boste pogovarjali, še posebej ne s sorodniki in prijatelji. Če bodo prestregli

kakršenkoli telefonski pogovor, je stvar končana. Zelo hitro vas bodo locirali.

K.: Čakajte. Od zdaj naprej, pa kdo bi vedel, do kdaj, bom zaklenjen v nekem stanovanju in z nikomer ne bom spregovoril niti besede?!

ČASTNIK: Ko boste začutili potrebo, da bi stopili v kontakt z nami, boste to povedali kurirju, on pa bo o tem obvestil mene. Kakršenkoli kontakt z zunanjim svetom prinaša veliko tveganje. Sami boste videli, da je to neizbežno.

...

ČASTNIK: Videz! Nujno je, da povsem spremenite svoj videz. Pustite si rasti lase in brado. Tako bomo najbolje skrili prepoznavne poteze vašega obraza. Tole luknjo na vaši bradi, ki je tako značilna za vas, bo prekrila brada. Obstaja pa en problem: obrvi. Zelo vpadljive so. Vsako jutro si jih boste pulili.

K.: Obrvi naj si pulim?

ČASTNIK: Nosite očala?

K.: Hvala bogu, ne. Še vedno dobro vidim.

ČASTNIK: Kurir vam bo prinesel ena takšna z debelimi okvirji. Prav tako vam bo prinašal vse, kar potrebujete. Tudi čiste obleke. Če vas slučajno kdo opazi na hodniku ali podobno, morate biti oblečeni skromno in nevpadljivo.

K.: Kaj to pomeni? Da bom vendarle lahko šel ven?

ČASTNIK: Samo, če bo res nujno in da ne bi zbujali pozornosti s tem, da se nikoli ne pokažete, med-

tem ko sosedje vedo, da nekdo živi v vašem stanovanju. Lahko, recimo, zvečer odnesete smeti. Ampak zelo poredko. Enkrat ali dvakrat tedensko.

...

ČASTNIK: Tukaj imam vašo biografijo. Prosim, da jo pazljivo preberete in da se obnašate strogo v skladu s svojo novo identiteto.

...

ČASTNIK: Osebna izkaznica in potni list, če vas kdo legitimira. Tu je tudi pogodba o najemu stanovanja, pa pokojninski čeki, zdravstvena izkaznica in mesečna karta za mestni prevoz. Ampak, ponavljam! Vse to je samo za primer, če pride do situacije, ko se morate predstaviti.

K.: Se pravi, da sem upokojenec ... Kako mi je ime?

ČASTNIK: Darko Dragić. Vzeli smo identiteto moškega, ki je nekje vaših let in je pred tremi leti umrl. Ni imel ne družine ne sorodnikov, prijatelji in znanci pa živijo daleč stran.

K.: Zakaj se moram tako skrivati?

ČASTNIK: Zaradi nagrade. Pet milijonov dolarjev ni malo. Taka vsota bi lahko premamila ne samo koga iz sosedstva, pač pa tudi koga iz Službe.

K.: Čakajte! Hočete reči, da obstaja možnost, da nekdo iz Službe dela zanje?

ČASTNIK: Ni nujno, da je njihov. Dovolj je, da je mahnjen na denar.

K.: In kako mislite to izpeljati?

ČASTNIK: Tako, da na vašem primeru dela samo ozek krog operativcev, ki jih je šef osebno potrdil. Jaz, kurir in še nekateri iz zunanje varnosti. Pred vašo stavbo, če sem bolj natančen. Vaš primer ni nikjer uradno zabeležen. Kar se tiče Službe, vlade in javnosti, nimamo z vami nikakršnega opravka.

K.: Kaj pa on? Ve, da sem tu?

ČASTNIK: Kdo?

K.: Ja on ...

ČASTNIK: Ne vem. Jaz komuniciram samo s svojim šefom.

K.: Ko sva nazadnje govorila, mi je obljubil veliko boljše pogoje. Ne pa tole! Hišni pripor ... Razmisliti moram.

ČASTNIK: Ne morete razmišljat. Služba je že potrdila ta načrt. Alternative ni.

K.: Kako to mislite? Kaj pa, če ne privolim v takšne pogoje?

*Posnetek nadzorne kamere, shranjen na
trdem disku RG-56*

(povzetek)

9. november 1996

K. si ogleduje stanovanje, v katero se je vselil. Preizkusi posteljo, sede v fotelj, vstane in gre do delovne mize, kjer sta stol in namizna svetilka za branje. Pregleduje omare in police in videti je, kot da poskuša najti knjige ali kak zanimiv časopis. Ničesar ne najde. Prižge star televizor in ga takoj ugasne, kajti slika je obupno slaba. Ugotovi, da radio nima baterije in da gramofon nima niti ene plošče. Pregleda še malo kuhinjo s štedilnikom, hladilnikom in kuhinjskim pulutom. V omarici najde jedilni pribor za enega, pa en globoki in en plitvi krožnik. Gre v kopalnico. Bežno pogleda milo, gel za tuširanje in zobno ščetko. Pribora za britje ni (kot je bilo zapovedano – brez britja). Ovoha brisače. Potem hodi po stanovanju in opazuje stene, na katerih ni nobene slike, samo obrisi, kjer so nekoč visele. Stopi do okna in gleda ven. Vidi se zid sosednje stolpnice, tisti del, kjer ni nobenega okna.

$\frac{18}{19}$

21. december 1996

K., ki so mu brada in lasje že malenkost zrasli, leži na postelji, videti je, kot bi prisluškoval zvokom od

zunaj. Večer je. Prižge televizor in poskuša s sobno anteno ujeti kak program, ki je gledljiv. Kmalu odneha in spet leže v posteljo. Gleda v strop. Zunaj pada prvi sneg.

29. januar 1997

Poldan je. K. jé. Brada je še daljša, lasje prav tako. Čez nekaj časa neha jesti, hrana mu ni všeč. Nekaj časa hodi po stanovanju. Potem sliši neki zvok iz hodnika in prisloni uho k vratom. Gleda skozi kuko. Kaže, da se nič ne vidi. Odškrne vrata in pogleda po praznem hodniku. Nenadoma se nasproti njega odprejo vrata dvigala in skozi stopi ženska, otovorjena s cekarji, polnimi živil. K. hitro zapre vrata stanovanja.

14. marec 1997

Noč. Stanovanje je zatemnjeno, ob oknu se vidi K.-jeva silhueta. Brada in lasje so že precej zrasli. Gre do delovne mize, sede in prižge namizno svetilko. Odpre svojo beležko. Lista po njej. Kot je videti, je beležka polna nekakšnih zapisov, ki so vsi napisani na roko. Vzame svinčnik in ga položi na prazno stran. Svinčnik nekaj časa leži na beležnici. K. nervozno zapre beležko, ugasne luč in se vrže na posteljo. Zunaj sneži. K. joče.

*Dokazno gradivo, najdeno pri preiskavi
stanovanja obtoženega K., zabeleženo pod
redno št. 28/08*

Beležka, usnjen ovitek

*Kako naj zadržim solze?
Vsi prijatelji so me zapustili,
izginili so kot jutranja megla.
Moj tovariš se nikoli ne bo pojavil.
Za vedno me je zapustil, nepovratno.
Zdaj mi je jasno, da nikoli nisem imel dovolj moči,
da bi na tem svetu karkoli spremenil,
vse se je izkazalo za nesmiselno žrtvovanje.
Moram zarjoveti, ker
stvari postajajo enake kot nekoč.
Mnogi bodo hoteli, da odgovarjam za tisto,
kar mi je narekoval naravni red stvari;
to sem storil brez pomislekov in z veseljem.
Nekih stvari nisem in to me še vedno preganja.*

20

21